

(182. 1.)

KONINKLIJKE BOODSCHAP.

Aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal.

MIJNE HEEREN!

Wij bieden U hiernevens ter overweging aan een ontwerp van wet voor den aanleg van een gedeelte van de afsluiting der Zuiderzee en indijking en droogmaking van de *Wieringermeer*.

De toelichtende memorie (en bijlagen), die het wetsontwerp vergezelt, bevat de gronden waarop het rust.

En hiermede, Mijne Heeren, bevelen Wij U in Godes heilige bescherming.

Het Loo, den 4 November 1907.

WILHELMINA.

(182. 2.)

ONTWERP VAN WET.

WIJ WILHELMINA, BIJ DE GRATIE GODS, KONINGIN DER NEDERLANDEN, PRINSES VAN ORANJE-NASSAU, ENZ., ENZ., ENZ.

Allen, die deze zullen zien of hooren lezen, saluut! doen te weten:

Alzoo Wij in overweging genomen hebben, dat een gedeelte van de afsluiting der *Zuiderzee* over *Wieringen* en in verband daarmede de indijking en droogmaking van de *Wieringermeer* in 's lands belang door het Rijk behoort te worden ondernomen;

Zoo is het, dat Wij, den Raad van State gehoord, en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze:

Eenig artikel.

Voor rekening van den Staat worden de werken uitgevoerd noodig:

1°. tot het maken van een afsluitdijk van de Noordhollandsche kust door *het Amsteldiep* naar het eiland *Wieringen*;

2°. tot het indijken en droogmaken van een gedeelte der *Zuiderzee*, genaamd de *Wieringermeer*;

3°. tot voorziening in de belangen van waterkeering, afwatering en scheepvaart, voor zooveel die door de sub 1 en 2 genoemde werken geschaad worden.

Lasten en bevelen, dat deze in het *Staatsblad* zal worden gepiaast, en dat alle Ministerieele Departementen, Autoriteiten, Colleges en Ambtenaren, wie zulks aangaat, aan de nauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.

Gegeven

De Minister van Waterstaat,

De Minister van Landbouw,
Nijverheid en Handel.

De Minister van Financiën,

Handelingen der Staten-Generaal. Bijlagen. 1907—1908.

(182. 3.)

MEMORIE VAN TOELICHTING.

Inleiding.

De droogmaking van de Zuiderzee, waartoe de hierbij aan geboden wetsvoordracht een eersten stap beoogt te doen, heeft reeds zoo lang en zoo menigmaal het onderwerp van onderzoek en gedachtenwisseling uitgemaakt, dat de vroegere geschiedenis dezer zaak hier niet uitvoerig behoeft vermeld te worden. Enkele feiten echter mogen, alvorens de wetsvoordracht nader te bespreken, in het geheugen worden terugeroepen.

Nadat reeds vroeger verschillende plannen tot afsluiting en gedeeltelijke drooglegging der Zuiderzee in het licht waren verschenen en in 1870 concessie was gevraagd voor de droogmaking van het zuidelijk gedeelte, werd in 1877 een wetsontwerp ingediend, strekkende om van Staatswege over te gaan tot afsluiting van de Zuiderzee volgens een lijn van Blokkerhoek bij Enkhuizen, bezuiden Urk, naar den Ketelmond en tot droogmaking van het gedeelte bezuiden dien afsluitdijk, welk wetsontwerp echter, zonder in behandeling te zijn geweest, door de opvolgende Regeering weder werd ingetrokken.

In 1886 werd op initiatief van het lid der Tweede Kamer A. BUMA, die een door hem in 1883 ingediend wetsvoorstel, om van Staatswege een nieuw onderzoek te doen instellen, had teruggenomen, de Zuiderzee-vereeniging opgericht, met het doel een onderzoek in te stellen omtrent de afsluiting, mede ter voorbereiding eener latere gedeeltelijke drooglegging van de Zuiderzee, de Wadden en de Lauwerzee.

De Zuiderzee-vereeniging maakte de uitkomsten van het door haren ingenieur, chef van het technisch onderzoek dier vereeniging, de heer C. LELY, ingesteld onderzoek in een achttal nota's openbaar, en stelde ten slotte een plan voor tot het afsluiten der Zuiderzee van de Noordhollandsche kust bij de van Ewijk-sluis over Wieringen naar de Friesche kust bij Piaam en tot het achtereenvolgens droogmaken van vier inpolderingen in de afgesloten watervlakte, waarbij een binnenmeer zou overblijven, dat de wateren van den IJssel en van de andere op de afgesloten kom afwaterende rivieren, boezems en polders zou opnemen en, voor zooveel noodig, door op Wieringen te bouwen sluizen naar zee zou voeren.

Bij Koninklijk besluit van 8 September 1892 n°. 21 werd een Staatscommissie ingesteld met opdracht om te onderzoeken, of eene afsluiting en droogmaking van de Zuiderzee, op eene wijze als door de Zuiderzee-vereeniging was voorgesteld, in 's lands belang behoort te worden ondernomen, en zoo ja, op welke wijze dit werk tot uitvoering moet worden gebracht.

De Staatscommissie bracht op 14 April 1894 haar verslag uit, in welk verslag de groote meerderheid der commissie, de vraag, of het werk in 's lands belang behoort te worden ondernomen, bevestigend beantwoordde, behoudens de in het verslag aangegeven wijzigingen in het ontwerp der Zuiderzee-vereeniging, terwijl de commissie eenstemmig als hare meening te kennen gaf, dat de uitvoering van het werk in ieder geval van Staatswege zou moeten geschieden.

In 1901 werd een stap gedaan om tot uitvoering van het door de Staatscommissie aanbevolen plan te komen door de indiening den 7den Mei 1901 van een ontwerp van wet, waarbij werd bepaald, dat voor rekening van den Staat, op nader vast te stellen wijze, zouden worden uitgevoerd de werken, noodig tot afsluiting van de Zuiderzee door een afsluitdijk, loopende van de Noordhollandsche kust door het Amsteldiep naar het eiland

Wieringen en van dit eiland naar de Friese kust bij Piaam, en voor de droogmaking van twee gedeelten van de afgesloten watervlakte, namelijk van een noordwestelijk gedeelte, begrensd door de Noordhollandsche kust, den afsluitdijk door het Amsteldiep, het eiland Wieringen en een aan te leggen dijk van dit eiland naar de Noordhollandsche kust nabij Medemblik, en van een zuidwestelijk gedeelte, begrensd door de Noordhollandsche kust en door een aan te leggen dijk, loopende van omtrent Blokkerhoek naar het eiland Marken en van daar naar den noordelijken oever van het Monnikendammergat.

Volgens de Memorie van Toelichting vormde het door de Staatscommissie gewijzigde plan der Zuiderzee-vereeniging den grondslag van het wetsontwerp.

Dat niet dadelijk de uitvoering van het volledige plan — vier polders ter gezamenlijke grootte van 211 830 H.A., waarvan 194 410 H.A. vruchtbaar land — werd voorgesteld, vond zijn grond in overwegingen van financieelen aard. Het volledige plan toch, met zijn begrooting van 189 millioen gulden, is zóó veelomvattend en de voor de uitvoering gestelde tijd van 33 jaren zóó lang, dat de toenmalige Regeering het minder gewenscht oordeelde de uitvoering van een werk van dergelijken omvang in eene wet vast te leggen en het voorzigtiger achtte om vooreerst alleen te besluiten tot hetgeen het eerst voor de hand lag, mits deel uitmakende van het groote geheel en zóó, dat met het te ondernemen werk, op zichzelf beschouwd, een behoorlijke rekening kon worden gemaakt.

De Regeering stelde op dien grond voor, om aan de afsluiting van de Zuiderzee volgens het ontwerp der Staatscommissie te verbinden de droogmaking van zóóveel grond, dat door de waarde daarvan, gevoeld bij die van de door de afsluiting te verkrijgen voordeelen, de uitgaven ruimschoots gedekt zouden kunnen worden geacht. Daartoe werden aangewezen de beide, reeds aangeduide westelijke polders, te zamen groot ongeveer 53 200 H.A., waarvan 46 500 H.A. vruchtbaar land.

De begrooting van het te ondernemen werk werd daardoor tot 95 millioen gulden en de tijd van uitvoering tot 18 jaren teruggebracht.

Het is bekend, dat het in 1901 ingediende wetsontwerp door de in dat jaar opgetreden Regeering werd teruggenomen en het Zuiderzee-vraagstuk hiernede voorloopig weder rusten bleef.

Gevoelde in 1901 de toenmalige Regeering zich bij de indiening van haar wetsontwerp genoopt de werken, waartoe zij het eerst wenschte besloten te zien, tot geringer omvang terug te brengen dan door de Staatscommissie was voorgesteld, de ondergeteekenden zijn van oordeel, dat in deze richting van beperking der in de wet vast te leggen werken nog verder moet worden gegaan en dat men zich voorshands dient te bepalen tot het maken van een klein deel van den afsluitdijk en het droogleggen van één enkelen polder. Op deze wijze zal men waardevolle gegevens verkrijgen, die twijfel omtrent de juistheid der cijfers, waarop de berekeningen en beschouwingen der Staatscommissie steunen, zullen kunnen wegnemen.

Als van zelf is als zoodanig onderdeel aangewezen de noordwestelijke polder, in de Memorie van Toelichting bij het wetsontwerp van 1901 de Wieringerpolder genoemd. De uitvoering van dit werk omvat den aanleg van een gedeelte van den afsluitdijk, namelijk de afsluiting van het Amsteldiep, waardoor Wieringen zal worden verbonden met den vasten wal, terwijl de droog te leggen gronden beperkt zullen blijven tot 19 500 H.A., waarvan 16 500 H.A. vruchtbaar land.

Ook door de Staatscommissie, al heeft zij ten slotte gemeend tot dadelijke terhandneming van het groote plan te mogen raden, werd reeds het denkbeeld overwogen om door het indijken en droogmaken van een der kleinere polders ervaring op te doen omtrent de moeilijkheden der uitvoering en omtrent de hoedanigheid en de waarde der gronden. Ook zij achtte dan de Wieringermeer daartoe aangewezen. Waar nu de ondergeteekenden dit denkbeeld wederom ter hand nemen en de indiening bevorderen van een wetsontwerp, dat zich bepaalt tot de indijking en droogmaking van een gedeelte der Zuiderzee, waarmede het maken van een gedeelte der afsluiting gepaard gaat, wenschen zij echter geenszins adhaesie te betuigen aan het algemeene plan van successievelijke droogmakingen in de Zuiderzee, hetwelk, nevens haar ontwerp voor droogmaking binnen het IJsselmeer, door de Zuiderzee-vereeniging werd overwogen en ook door de Staatscommissie grondig werd onderzocht, doch ten slotte bij het ontwerp met afsluiting werd achtergesteld. De ondergeteekenden wenschen vast te houden aan het groote plan met afsluiting. Al kan het voorgestelde werk worden beschouwd als eene onderneming, die op zich zelf hare rente

wel zal opbrengen — gelijk hieronder nader zal worden aangetoond —, het vormt daarom niet minder een deel van het groote geheel en tegelijk een middel om ten aanzien van de grondslager daarvan de meest mogelijke zekerheid te erlangen.

Toelichting van het beperkte plan.

Het plan voor de indijking en droogmaking van de Wieringermeer, dat aan dit wetsontwerp tot grondslag strekt, houdt blijkens het bovenstaande rekening met het geheel der door de Zuiderzee-vereeniging ontworpen en door de Staatscommissie aanbevolen werken.

Nu de indijking zal worden uitgevoerd, vóórdat de afsluiting van de Zuiderzee tusschen Wieringen en Piaam is tot stand gebracht, zal de nieuwe polder ook aan de oostzijde tusschen Wieringen en Medemblik door een zeedijk moeten worden beschermd, gelijk dit ook in het door de Staatscommissie uitgewerkte plan voor de droogmaking der vier inpolderingen zonder afsluitdijk was voorzien. Wel is waar zal de indijking en droogmaking van den polder hierdoor op zich zelf duurder uitkomen dan wanneer die na voltooiing van den afsluitdijk Wieringen-Piaam werd uitgevoerd en de dijk tusschen Wieringen en Medemblik slechts de wateren van het IJsselmeer behoefde te keeren, doch juist bij den noordwestelijken polder zal dit bezwaar minder wegen dan bij de drie andere door de Staatscommissie ontworpen inpolderingen. De Wieringermeer toch is aan drie zijden zoo goed als geheel van nature van de zee afgesloten, zoodat de lengte van den in de plaats van den meerdijk tredenden zeedijk hier in verhouding tot de in te dijken oppervlakte aanzienlijk kleiner is dan bij de overige polders het geval zou zijn.

Vroegere plannen voor de droogmaking van de Wieringermeer.

Voor de indijking en droogmaking van de Wieringermeer werden reeds, vóórdat de Zuiderzee-vereeniging haren arbeid begon, plannen gevormd.

Nadat reeds in 1847 door den ingenieur van den waterstaat B. P. G. VAN DIGGELEN een eerste plan was gemaakt, werd in 1869 door eene commissie uit de besturen van den Anna-Paulownapolder, den polder Waard en Groet en den polder Waard-Nieuwland op Wieringen, bijgestaan door de ingenieurs van den waterstaat J. M. F. WELLEN en P. LOKE, op gezamenlijke kosten van de aan het Wieringermeer grenzende waterschappen een onderzoek naar de indijking van dit deel der Zuiderzee ingesteld. Het door hen opgemaakte plan heeft den grondslag gevormd van een concessie-aanvraag, welke in 1877 door eene commissie uit de besturen der drie genoemde waterschappen tot de Regeering werd gericht, nadat gebleken was dat een drietal concessieaanvragen van anderen tot geen uitkomst zouden leiden. De kosten van dit plan, waarbij zou worden drooggelegd een oppervlakte van ongeveer 20 000 H.A., waarvan 18 000 H.A. vruchtbare grond, werden in 1877 op rond 21 millioen gulden geraamd, zonder de rente. De commissie uit de waterschappen vermaand echter het werk niet tot stand te brengen, waaraan de inmiddels weder opgedoken plannen van verdere strekking wel niet vreemd zullen zijn geweest.

De door de Zuiderzee-vereeniging ontworpen noordwestelijke polder is ongewijzigd door de Staatscommissie overgenomen. De vorm van dien polder wijkt in zoover af van het ontwerp van 1877, dat daarbij de oostelijke polderdijk niet aansluit bij de oostpunt van Wieringen, doch bij een meer westwaarts gelegen punt van dat eiland, hetgeen noodig is om op de oostpunt van Wieringen de in het plan der Zuiderzee-vereeniging opgenomen scheepvaart- en uitwateringssluizen van het IJsselmeer te kunnen bouwen en een behoorlijke toegangseul naar die sluisen te kunnen maken. Door den oostelijken polderdijk zuidwaarts verder te doen doorloopen en dan met een ongeveer rechten hoek naar Medemblik te doen ombuigen, meende de Zuiderzee-vereeniging ten slotte nog iets meer oppervlakte te verkrijgen dan volgens het ontwerp van 1877 zou worden drooggelegd, nl. 21 700 H.A. waarvan 18 500 H.A. vruchtbare en verkoopbare grond.

Beschrijving van de voorgestelde werken.

Het ligt niet in de bedoeling van de ondergeteekenden, dat het plan der indijking en droogmaking van de Wieringermeer en van de overige in verband daarmede uit te voeren werken reeds thans tot in onderdeelen zou worden vastgelegd. Het voornemen bestaat om, zoodra door aanneming van dit wetsontwerp in beginsel tot de uitvoering van het werk zal zijn besloten, de

nadere uitwerking der plannen ter hand te doen nemen. Eerst nadat nog de noodige onderzoekingen zullen zijn verricht en overleg zal zijn gepleegd met de betrokken besturen omtrent de juiste wijze van voorziening in de belangen van afwatering en scheepvaart, zullen de plannen definitief kunnen worden vastgesteld.

Het plan, op de bij deze Memorie als bijlage I gevoegde overzichtskaart voorgesteld en hieronder nader omschreven, moet als een in hoofdzaak op het plan der Staatscommissie gegrond voorloopig ontwerp worden beschouwd, dat gediend heeft om de geldelijke gevolgen van de onderneming met de noodige zekerheid te kunnen overzien. Kan dus nadere studie en overleg nog tot wijziging van het plan in de onderdeelen leiden, op de begrooting zal zulks van geen beteekenenden invloed zijn.

Met dit voorbehoud kan omtrent de verschillende werken het volgende worden medegedeeld:

Indijking.

De afsluitdijk door het Amsteldiep zal de samenstelling en de afmetingen verkrijgen, die daarvoor door de Staatscommissie werden aangegeven, nl. een 2 M. breede kruin ter hoogte van 5,20 M. + N. A. P., een 17 M. breede binnenberm ter hoogte van 3,50 à 4 M. + N. A. P., bestemd voor den aanleg van een kunstweg en eventueel ook van een spoorweg en een tot laagwater opgezonden rijzen dam aan de buitenzijde.

De dijk tusschen Wieringen en Medemblik zal een meer rechte strekking verkrijgen dan volgens het door de Staatscommissie overgenomen plan der Zuiderzee-vereeniging, en wel zóó, dat hij van Wieringen af eerst in zuidoostelijke richting een hooger en rug van den zeebodem volgt en vervolgens recht op Medemblik aanloopt.

Door deze wijziging, waardoor de dijksrichting meer zal naderen tot die van den in 1870 door de commissie uit de waterschappen ontworpen dijk — behoudens het aansluitingspunt op Wieringen, dat met het oog op de later te bouwen sluizen van het IJsselmeer niet verder oostwaarts kan worden gekozen dan de Staatscommissie voorstelde — zal de lengte van den dijk, die volgens het plan der Staatscommissie 19 600 M. zou bedragen, tot 17 200 M. worden teruggebracht, en zal het zuidelijk deel door minder diep water kunnen worden gelegd.

Voor den dijk zijn overigens aangehouden het profiel en de samenstelling, die door de Staatscommissie voor de inpolderingen zonder afsluitdijk, werden aangegeven. Alleen is gerekend, dat de dijk ook aan de binnen- of westzijde van een steenglooiing zal worden voorzien, daar die zijde gedurende den aanleg evenzeer en wellicht nog in sterkere mate aan de golfaanval zal zijn blootgesteld als de andere zijde.

Bij het opmaken van de begrooting is op het voetspoor der Staatscommissie gerekend, dat de dijk voor een deel zonder rijzen berm zal kunnen worden gemaakt, en overigens van een tot laagwater opgezonden rijzen berm zal worden voorzien.

Achter den afsluitdijk door het Amsteldiep zal, evenals bij het plan der Staatscommissie, een boezemmeer worden gevormd, dat aan de zuidzijde door een boezemkade van den droog te maken polder zal worden afgescheiden. In de richting van die boezemkade is evenwel een wijziging gebracht, waardoor de aldaar aanwezige diepe geulen, die toch niet voor droogmaking in aanmerking kunnen komen, grootendeels buiten den polder zullen worden gehouden.

Door deze wijzigingen wordt de in te dijken en droog te maken oppervlakte teruggebracht tot ongeveer 19 500 H. A., terwijl die volgens de opgave der Staatscommissie 21 700 H. A. zou hebben bedragen.

Droogmaking.

De Staatscommissie rekende op grond van de in 1880 en 1889 verrichte boringen, dat onder de droog te leggen gronden zouden zijn 2400 H. A. zand en 100 H. A. veen, waaraan voorzichtigheidshalve geen verkoopwaarde is toe te kennen, en dat verder nog 500 H. A. moeten worden ingenomen voor dijken, wegen, scheepvaartkanalen, hoofd- en kruistochten, terwijl zij verder ongeveer 1 pet. van den grond wilde reserveeren voor de te stichten gemeenten, zoodat volgens haar plan in het geheel voor uitgifte zouden overblijven 18500 H. A. vruchtbare grond.

Op denzelfden voet, en met inachtneming van de in het plan gebrachte wijzigingen, wordt gerekend dat 2200 H. A. zand en 100 H. A. veen in den nieuwen polder geen waarde zullen hebben, dat 500 H. A. zullen worden ingenomen voor wegen, kanalen enz. en 200 H. A. zullen worden gereserveerd voor de gemeenten, zoodat de gezamenlijke oppervlakte van de vruchtbare en ver-

koopbare gronden in den nieuwen polder 16 500 H. A. zal bedragen.

De verdeeling van den nieuwen polder in afdeelingen is in hoofdzaak gevolgd naar die van de Staatscommissie. Het bleek echter, dat ter toepassing van het door deze aangenomen beginsel, volgens hetwelk het polderpeil in elke afdeeling met het oog op de te verwachten inklinking 2 M. lager moet worden aangenomen dan de oppervlakte van de laagste terreinen in de afdeeling na de droogvalling, het wenschelijk was om de peilen nog 0,50 M. lager aan te nemen dan de Staatscommissie deed.

De polderpeilen in de vier afdeelingen zijn thans bepaald respectievelijk op 4,80 M., 5,70 M., 6,60 M. en 7,20 M. + N.A.P.

Voor elke polderafdeeling is op het voetspoor der Staatscommissie voorshands gerekend op een eigen stoomgemaal en voor de grootere afdeelingen, waar mogelijk, op twee stoomgemalen, alle rechtstreeks op zee uitslaande. In het geheel zullen daartoe een vijftal stoomgemalen moeten worden gesticht met een gezamenlijk vermogen van 2125 waterpaardekrachten.

Bij de bepaling van dit vermogen is met de Staatscommissie aangenomen, dat per 1000 H. A. oppervlakte en per M. opvoerhoogte een vermogen van 12 W.P.K. voldoende zal zijn om ook onder de ongunstigste omstandigheden een rijzing van het polderwater tot hooger dan 0,80 M. boven het polderpeil te beletten. In afwijking van de Staatscommissie, die aannam, dat de opmaling zou moeten worden gestaakt bij een zeestand van 0,70 M. + N. A. P., is echter aangenomen, dat de opmaling nog moet kunnen worden voortgezet totdat het buitenwater een hoogte van 1,50 M. + N. A. P. heeft bereikt. Hierdoor zal de zekerheid worden verkregen, dat, enkele zeer buitengewone gevallen uitgezonderd, de opmaling nimmer gedurende een vol etmaal achtereen gestaakt hoeft te worden, en zal tevens ruimschoots worden voorzien in de behoefte aan versterking van het vermogen, die een gevolg zou kunnen zijn van de straks te noemen vermindering der gelegenheid tot waterberging in den polder.

In de verschillende polderafdeelingen zullen, evenals bij het plan der Staatscommissie, scheepvaartkanalen worden aangelegd, die door schutsluizen onderling en met de wateren buiten den polder in verbinding zullen worden gebracht. Met de zee behoeft hier geen rechtstreeksche scheepvaartverbinding te worden gemaakt, zoodat voor het binnenschutten van zout water in den polder niet behoeft te worden gevreesd.

Voor den aanleg van wegen en tochten en voor de verkaveling is bij de later volgende berekening der kosten voorshands aangehouden het daarvoor door de Staatscommissie aangegeven plan. Intusschen is voor een en ander nog een ander plan opgemaakt door een door den tweede-ondergeteekende ingestelde commissie van landhuishoudkundigen, welk plan, nevens dat der Staatscommissie, is aangegeven op de als bijlage II bij deze Memorie gevoegde teekening. Het voornaamste verschil tusschen beide plannen is, dat volgens dat der Staatscommissie, de kavels elk 20 H. A. groot zouden zijn, terwijl volgens het plan der commissie van landhuishoudkundigen, kavels van 10 H. A. zouden worden verkregen. Bij uitvoering van het laatstbedoelde plan zullen alle landwegen worden verhard en de dwarsloten op afstanden van 200 M. worden aangelegd. De daardoor ontstaande blokken van 10 H. A. zullen, door het graven van tusschensloten, nog in tweeën kunnen worden gesplitst. Elk dezer perceelen, lang 500 M., zal dan aan het eene korte einde aan een harden weg en aan het andere korte einde aan een bevaarbaren kruistocht grenzen. Indien tot de uitvoering van dit verkavelingsplan zou worden besloten, zullen, blijkens de daarvan opgemaakte raming, de kosten der binnen de indijking te maken werken met rond f 450 000 worden verhoogd, waartegenover dan staat dat, ten gevolge van de voorgestelde versmalling der sloten, een oppervlakte van 158 H. A. verkoopbare grond méér zal worden verkregen, waarvan de verkoopwaarde tegen f 1700 per H. A. op rond f 268 000 is te stellen, zoodat ten slotte de meerdere uitgaaf slechts ongeveer f 182 000 zal bedragen, welk bedrag in de meerdere waarde, die de volgens dat plan verkavelde gronden waarschijnlijk zullen bezitten, zal kunnen worden teruggevonden. Ten gevolge van de mindere breedte, die de sloten volgens het laatstgenoemde plan zullen verkrijgen, zal de waterberging in den polder minder groot worden dan volgens het plan der Staatscommissie, in verband waarmee het vermogen der bemaling zou moeten worden versterkt. Indien echter, zooals reeds in het voorgestelde plan is opgenomen, gezorgd wordt, dat de opmaling, die volgens het plan der Staatscommissie gestaakt zou moeten worden bij een buitenwaterstand van 0,70 M. + N.A.P., nog kan worden voortgezet tot een buitenwaterstand van 1,50 M. + N.A.P., zal ook bij de mindere waterberging, die

van de uitvoering van het nieuwe verkavelingsplan het gevolg zou zijn, ruimschoots in de behoefte der bemaling zijn voorzien.

Het ligt intusschen niet in de bedoeling, dat thans ten aanzien van de wijze van verkaveling eene beslissing zal worden genomen. Voldoende is het te weten, dat door het eventueel volgen van het gewijzigde verkavelingsplan in de hierachter volgende rekening van het werk geen beteekenende wijziging zou worden gebracht en dat de wijziging eer voordeelig dan nadeelig belooft te zijn.

Voorziening in de belangen van afwatering en scheepvaart.

De inrichting en samenstelling der werken, die buiten den polder zullen moeten gemaakt worden ter voorziening in de belangen van afwatering en scheepvaart, zal een onderwerp van overleg met de betrokken besturen moeten uitmaken, zoodat die nog niet in bijzonderheden kan worden vastgesteld.

Voorshands is gerekend op de werken, die door de commissie uit de waterschappen in 1869 werden ontworpen en ook door de Zuiderzee-vereeniging en de Staatscommissie bij het plan van indijking werden opgenomen, omtrent welke werken de betrokken besturen destijds door Gedeputeerde Staten van Noordholland werden gehoord, en waarover door den hoofdingenieur van den waterstaat J. F. W. CONRAD in 1875 een rapport aan het Provinciaal bestuur werd uitgebracht.

Deze werken bestaan in een kanaal langs den binnenberm van den bestaanden zeedijk tusschen het Kolhorderdiep en Medemblik, welk kanaal bij de laatstgenoemde plaats door een schut- en uitwateringssluis met de Zuiderzee in verbinding wordt gebracht en door een aldaar te stichten stoomgemaal op het gewenschte peil wordt gehouden, alsmede in een kanaal door het eiland Wieringen, ter verbinding van het achter den afsluitdijk door het Amsteldiep te vormen boezemmeer met de Zuiderzee en nabij de oostpunt van het eiland door een schut- en uitwateringssluis afgesloten, benevens de verdere werken ter verzekering van de afwatering van den Anna Paulownapolder en de Wieringerwaard, ook tijdens de uitvoering der indijking.

De op Wieringen te bouwen schut- en uitwateringssluis zal intusschen, met het oog op de later te bouwen sluizen van het IJsselmeer, meer westwaarts moeten worden gebouwd dan volgens het plan van 1869, tengevolge waarvan het kanaalvak beoosten de sluis met de zee in open gemeenschap zal blijven en als haven zal kunnen worden ingericht en gebruikt.

Na de uitvoering van de afsluiting Wieringen-Piaam en den bouw der sluizen van het IJsselmeer zal het kanaal door Wieringen in dit meer uitmonden, en zal het kanaalvak buiten de sluis grootendeels vervallen.

In de begrooting is voor de werken ter voorziening in afwaterings- en scheepvaartbelangen voorzichtigheidshalve een hooger bedrag uitgetrokken dan door de Staatscommissie werd gedaan en wel om ook te kunnen letten op de hierna te noemen belangen der inundatie van de Stelling van Amsterdam, alsmede op het belang eener goede scheepvaartverbinding tusschen den nieuwen polder en de bestaande binnenlandsche waterwegen.

Belangen der waterkeering.

In het door de Staatscommissie behandelde ontwerp voor de uitvoering van vier inpolderingen zonder voorafgaande afsluiting is er op gerekend dat, tengevolge van de verkleining der kom, de dagelijkse hoogwaterstand in het overblijvende deel der Zuiderzee iets hooger en de dagelijkse laagwaterstand iets lager zal worden dan thans, en dat wellicht ook de hoogste waterstanden bij stormvloed iets hooger zullen kunnen oploopen, waarom zij ter geruststelling rekende op eenige verzwareing van bestaande dijken, alsmede op de verbetering van de bestaande havens langs de Zuiderzee en van de toegangen tot die havens en tot den Ketelmond, en daarvoor in hare begrooting een post opnam van f 3 000 000 benevens nog f 1 000 000 voor verbetering van den toegang tot het Zwolsche Diep, met welke bedragen dus de begrooting van de gezamenlijke inpolderingen zonder afsluitdijk moest worden bezwaard.

Bij de op zichzelf staande indijking van den noordwestelijken polder behoeft op de uitvoering der bovengenoemde voorzieningen niet te worden gerekend. De kom bezuiden Wieringen, die door de indijking van dien polder aan het watergebied der Zuiderzee zal worden onttrokken, wordt toch in hoofdzaak door het Amsteldiep gevuld en geleidigd, zoodat de indijking op het overige deel der Zuiderzee geen invloed van eenige betekenis zal kunnen hebben.

Wel dient er op te worden gerekend, dat de afsluiting van het Amsteldiep eenige verhooging van den zeestand benoorden

die afsluiting tengevolge zal kunnen hebben, waarom in de begrooting een post is opgenomen voor de verhooging van den Balgdijk van den Anna Paulownapolder, gelijk die ook in het ontwerp der waterschappen van 1869 en trouwens ook in dat van de Staatscommissie was opgenomen. Voorts is gerekend op de verhooging van bestaande en den aanleg van nieuwe waterkeeringen op Wieringen.

De waterkeering op dit eiland bestaat thans uit verschillende dijkvakken en aansluitende hooge gronden, en heeft op enkele plaatsen geen grooter hoogte dan ongeveer 2,50 M. + N.A.P., welke hoogte in verband met het breede voorland tot dusver wel voldoende is geweest om overstrooming van het eiland te beletten, doch die, als de waterkeering ook moet dienen ter bescherming van den achtergelegen diepen polder, voorzichtigheidshalve eenige verhooging en verzwareing dient te ondergaan.

Voor een en ander is in de begrooting der indijking een post uitgetrokken.

Belangen der defensie.

Bij de indijking en droogmaking van het Wieringermeer zijn de belangen der defensie slechts in zoover betrokken, dat bij de bepaling van de afmetingen en de inrichting der kanalen, die ter voorziening in de belangen van afwatering en scheepvaart buiten den polder zullen worden gemaakt, ook op de behoefte aan inlating van water ten behoeve van de inundatie der Stelling van Amsterdam zal moeten worden gelet.

Belangen der visscherij.

De op de Zuiderzee uitgeoefende visscherij zal van de indijking van het Wieringermeer geen beteekenenden invloed ondervinden, en hoe ook over het verleen van schadeloosstelling aan de belanghebbenden bij die visscherij ingeval van afsluiting der Zuiderzee moge gedacht worden, zoo zal toch in dit geval van het verleen van schadeloosstelling aan hen, die in de visscherij op de Zuiderzee en de daarmede verwante bedrijven hun hoofdbestaan vinden, geen sprake kunnen zijn, daar zij in hun bedrijf niet belemmerd worden.

De visschers aan de Haukes, op Wieringen, zullen wel is waar door de indijking hun rechtstreeksche gemeenschap met de zee verliezen, doch zij zullen na de voltooiing van het kanaal door het eiland, dat gereed moet zijn, vóórdat de omringdijk wordt gesloten, hun weg naar zee kunnen nemen, zoodat ook zij tijdens de uitvoering en na de voltooiing der werken hun beroep kunnen blijven uitoefenen.

Kosten.

De kosten van het hierboven beschreven plan zijn geraamd als volgt:

<i>A. Werken in het belang van afwatering en scheepvaart buiten den polder . . . . .</i>		2 000 000
<i>B. Bedijking.</i>		
Afsluitdijk door het Amsteldiep		2 875 000
Dijk van Wieringen naar Medemblik, 17 200 M. ad f 460 per M.	7 912 000	
Voor een rijzen dam waar dit onder de uitvoering noodig zal blijken	758 000	
		8 670 000
Verhooging van waterkeeringen op Wieringen en van den Balgdijk		250 000
<i>C. Droogmaking.</i>		
Stoomgemalen met tijdelijke inrichtingen 2125 W. P. K. ad f 1060		2 252 000
Droogmaking en drooghouding tot en met het 7de jaar		620 000
<i>D. Werken binnen de indijking.</i>		
Grondwerk voor afwaterings- en scheepvaartkanalen 2 040 000 M ³ . ad f 0,40	816 000	
Vaste bruggen (steen en ijzer) 22 ad f 6000		132 000

Aanleg van een gedeelte van de afsluiting der Zuiderzee en indijking en droogmaking van de Wieringermeer.

Vaste bruggen (hout) 80 ad f 600	f	48 000
Schutsluizen tusschen de ringvaart en de indijking 2 ad f 90000		180 000
Schutsluizen binnen de indijking 4 ad f 40 000		160 000
Verkaveling 19 500 H. A. ad f 90		1 755 000
Verharding van wegen 215 000 M. ad f 3,50		752 500
Stuwdammen tot ophouding van water enz.		76 500
	f	3 920 000
E. Toezicht, onderhoud enz. ongeveer 10 procent		2 012 500
Totaal	f	22 600 000

Blijkens de bovenstaande cijfers zijn de aanlegkosten der zeedijken niet onaanzienlijk hooger geraamd dan door de Staatscommissie, niettegenstaande de lengte van den dijk Wieringen-Medemblik 2400 M. korter en de gemiddelde grondslag minder diep is dan bij het ontwerp der commissie. Dit vindt zijn grond hierin, dat voor den laatstgenoemden dijk gerekend is op een steenglooijing tegen het beloop aan de west- of polderzijde, wat althans bij dezen polderdijk in verband met zijne richting ten opzichte van de stormstreek noodig schijnt, zoodat op meerder verlies van het in het dijkslichaam te storten zand, en dat het voorts gewenscht is geoordeeld de door de Staatscommissie aangenomen eenheidsprijzen voor klei en voor stort- en zetsteen eenigermate te verhoogen.

De kosten der droogmaking en drooghouding en die van de binnen de indijking te maken kaden, wegen, scheepvaartkanalen, tochten enz., konden daarentegen, in verband met de geringere oppervlakte van den polder, iets lager geraamd worden dan de Staatscommissie deed, niettegenstaande de polderpeilen 0,50 M. lager zijn aangenomen.

In alle begrootingscijfers is, op het voetspoor der Staatscommissie, 15 pct. voor winst en onvoorzen begrepen.

Tijd van uitvoering.

Voor de uitvoering van het werk kan, evenals door de Staatscommissie is gedaan, een tijdvak van zeven jaren worden gesteld, waaraan echter nog overleg en voorbereiding vooraf zullen moeten gaan.

In het 4de jaar na den aanvang der werken kan de bedijking gereed komen en met de droogmaking worden begonnen, terwijl aan het einde van het 7de jaar alle gronden drooggelegd en verkaveld kunnen zijn.

Met de Staatscommissie wordt voorshands aangenomen, dat de grond eerst in het 3de jaar na de verkaveling in geregelde exploitatie zal worden gebracht, zoodat eerst in het 10de jaar na den aanvang der werken alles gereed zal zijn. Gedurende het 8ste en 9de jaar zal dan nog voor rekening van het werk zijn te voorzien in de drooghouding van den polder en in het onderhoud van de gemaakte werken, waarvoor kan worden gesteld een bedrag van f 200 000 's jaars, daarbij met de Staatscommissie aannemende, dat de kosten van het herhaaldelijk op de diepte terugbrengen van vaarten, tochten en slooten in die beide jaren zal kunnen worden bekostigd uit de opbrengst der oogsten van de drooggemaakte gronden.

De begrooting van de aanlegkosten der werken dient dus nog met f 400 000 te worden vermeerderd en op 23 miljoen gulden te worden gebracht.

Deze gelden zullen over de verschillende jaren zijn te verdeelen als volgt:

Jaar.	Uit te voeren.	Uitgaaf in miljoen guldens.
1	Bedijking en werken voor afwatering en scheepvaart buiten den polder	4
2	Idem idem en bouw der stoomgemalen	5
3	Idem idem idem	5

Jaar,	Uit te voeren.	Uitgaaf in miljoen guldens.
4	Voltooiing der bedijking en begin der droogmaking	4
5	Droogmaking, werken in den polder en verkaveling	2
6	Idem idem idem	1,3
7	Idem idem idem	1,3
8	Drooghouding en onderhoud	0,2
9	Idem idem	0,2
	Totaal	23

Berekening van rente.

Met bijrekening van enkelvoudige rente ad 3,5 pct. zal op deze wijze het werk bij het begin van het 10de jaar op een uitgaaf komen te staan van f 27 609 500 en met berekening van rente op rente op f 28 061 600, waarbij met de Staatscommissie is aangenomen, dat de rente eerst berekend wordt over het jaar, volgende op dat waarin de uitgaaf is gedaan.

Kostende prijs van den drooggemaakten grond.

Reeds is gemeld dat na aftrek van 2200 H.A. zand en 100 H.A. veen, die zekerheidshalve worden aangemerkt als geen opbrengst te zullen geven, voorts van 500 H.A. voor dijken, wegen, vaarten en hoofd- en kruistochten, en 200 H.A. als reserve voor de te stichten gemeenten, door de droogmaking een oppervlakte van rond 16 500 H.A. vruchtbare grond voor uitgifte beschikbaar zal komen.

De kostende prijs van den grond zal dan aan het begin van het 10de jaar, in welk jaar de uitgifte kan plaats hebben, bedragen zonder rente f 1394 per H.A., met rente f 1673 per H.A., met rente op rente f 1700 per H.A.

Bij deze prijzen dient dan op het voetspoor der Staatscommissie nog f 5 per H.A. te worden gevoegd voor de door den Staat in den polder te stichten publieke gebouwen.

Jaarlijkse polderlast.

De jaarlijkse polderlast, die door de droog te leggen gronden zal moeten worden opgebracht om te voorzien in de kosten van bestuur, bemaling en onderhoud der zeedijken en polderwerken, is volgens de door de Staatscommissie aangegeven beginselen berekend op f 11,90 per H.A., waarbij voor het onderhoud der in het belang van afwatering en scheepvaart buiten den polder gemaakte werken nog moet komen f 1.— per H.A. en per jaar, zoodat de totale polderlast dus f 12,90 per H.A. en per jaar zal bedragen.

Veiligheid van den nieuwen polder.

Men kan zich afvragen of, nu de afsluitdijk van Wieringen naar Piaam niet dadelijk zal worden gemaakt, en de nieuwe polder dus onmiddellijk aan de open zee zal grenzen, de veiligheid van dien polder wel even goed verzekerd zal zijn, als met de dadelijke afsluiting het geval zou zijn geweest. Ten aanzien hiervan kan worden opgemerkt, dat, volgens het hierboven omschreven plan, aan den polderdijk het profiel van een volledigen zeedijk zal worden gegeven, gelijk door de Staatscommissie bij het door haar opgemaakte plan voor de droogmakingen zonder afsluitdijk werd voorgesteld, op grond waarvan mag worden gezegd, dat de veiligheid van den nieuwen polder zoodanig gewaarborgd zal zijn, dat menschelijkerwijze gesproken, alle gevaar voor doorbraak is buitengesloten. Bij dezen polder is bovendien nog minder dan bij de andere inpolderingen, volgens het bedoelde plan der Staatscommissie, gevaar voor de zeedijken te duchten, daar de dijk tusschen Wieringen en Medemblik ten opzichte van de stormstreek zeer gunstig zal zijn gelegen, zoodat bij storm uit de richting van Zuidwest tot Noordwest, geen zware golfaanval op dien dijk is te vreezen.

De afsluitdijk tusschen de Noordhollandsche kust en Wieringen, die in dit opzicht een minder gunstige richting verkrijgt, zal niet onmiddellijk grenzen aan den polder, doch aan een ruim boezemmeer, dat van den polder door een boezemkade wordt afgescheiden, gelijk dit ook bij uitvoering van het plan met afsluitdijk van Wieringen naar Piaam het geval zou worden.

Aanleg van een gedeelte van de afsluiting der Zuiderzee en indijking en droogmaking van de Wieringermeer.

Thans dient de vraag te worden beantwoord, of er voor den Staat genoegzaam reden bestaat om op de voorgestelde wijze tot indijking en droogmaking van dit gedeelte der Zuiderzee over te gaan. Bij de overweging dier vraag kan de voorgestelde indijking en droogmaking worden beschouwd als een op zich zelf, buiten verband met de andere inpolderingen, uit te voeren werk, en tevens als een onderdeel van het groote plan tot afsluiting en gedeeltelijke drooglegging der Zuiderzee volgens het door de Staatscommissie gewijzigde en aangevulde voorstel der Zuiderzee-vereëninging.

Het werk op zich zelf beschouwd.

Beschouwt men het voorgestelde werk geheel op zich zelf, dan

dient allereerst de vraag beantwoord te worden, of de hierboven opgegeven kostende prijs van den drooggemaakten grond zal worden teruggevonden in de waarde van dien grond.

Indien de onderneming als een speculatieve zaak wordt opgezet, is daarbij te rekenen op den kostenden prijs met rente op rente, dus op f 1700 per H.A.

Die som is hooger dan het meerendeel van de door de Staatscommissie in haar rapport opgegeven prijzen met rente op rente van de drooggemaakte gronden in de vier door haar voorgestelde inpolderingen.

De Staatscommissie berekende die prijzen per H.A. toch als volgt:

	Met afsluitdijk			Zonder afsluitdijk		
	zonder rente	met rente	met rente op rente	zonder rente	met rente	met rente op rente
Voor den noordwestelijken polder. . .	f 1 005	f 1 288	f 1 335	f 1 251	f 1 516	f 1 546
„ „ zuidoostelijken „ . . .	„ 933	„ 1 402	„ 1 567	„ 957	„ 1 317	„ 1 402
„ „ zuidwestelijken „ . . .	„ 1 152	„ 1 660	„ 1 865	„ 1 450	„ 1 842	„ 1 918
„ „ noordoostelijken „ . . .	„ 996	„ 1 484	„ 1 762	„ 1 154	„ 1 480	„ 1 531
En gemiddeld in alle polders . . .	f 982	f 1 350	f 1 620	f 1 105	f 1 360	f 1 520

De thans berekende prijs is dus vrij hoog te noemen. Bij vergelijking mag intusschen worden in het oog gehouden, dat de begroting ruimer is opgemaakt dan die der Staatscommissie. Toch is er grond om te verwachten, dat de kostende prijs van f 1700 per H.A. in de opbrengst van de drooggemaakte gronden zal worden teruggevonden.

De talrijke grondboringen in de laatste helft der 19de eeuw in de Wieringermeer verricht en het daarop gevolgd landbouwscheikundig onderzoek hebben aangaande den aard der droog te maken gronden het noodige licht verschaft. Men mag aannemen dat daarvan, in ronde cijfers, $\frac{2}{3}$ gedeelte zal zijn zware en lichte kleigrond en $\frac{1}{3}$ gedeelte lichte zavelgrond.

Volgens het oordeel der hiervoor bedoelde commissie van landhuishoudkundigen zal men, ten einde zich een denkbeeld van de waarde van den grond in den nieuwen polder te vormen, zonder gevaar van al te zeer mis te tasten, den tegenwoordigen prijs der gronden in de Waard en Groet en Anna Paulownapolders tot uitgangspunt kunnen nemen.

In den Waard en Groetpolder schommelt de tegenwoordige huurwaarde der kleigronden van f 100 tot f 120 en van de zavelgronden van f 70 tot f 90. In den Anna Paulownapolder wordt naar verhouding van qualiteit voor lichten zavelgrond f 50 en voor zwaren zavelgrond tot f 90 per H.A. pacht betaald.

De onderstelling, dat de jaarlijksche opbrengst (pachtwaarde) van de klei- en zavelgronden in den nieuwen polder, na aftrek van den op f 12,90 berekenden polderlast, dooreengenomen op zeker wel f 60 per H.A. is te stellen, mag dus als niet gewaagd worden beschouwd. Dit is ook het bedrag, dat in het rapport der Staatscommissie als een gemiddelde te verwachten opbrengst, na aftrek der polderlasten, is genoemd.

Gekapitaliseerd tegen een rentevoet van 3,5 pct., vertegenwoordigt het eene waarde van f 1714 per H.A., waaruit dus zou volgen, dat de onderneming directe baten voor de schatkist zal kunnen opleveren.

Maar aangenomen dat dit niet het geval mocht blijken, aangenomen zelfs, dat de verkoop der gronden de kosten, met bijberekening van rente op rente, niet *ten volle* zal dekken, dan zullen toch ontegenzeggelijk de indirecte voordeelen, verbonden aan de aanzienlijke aanwinst van ons grondgebied, zoo groot zijn, dat er alleszins reden bestaat om tot de uitvoering van het werk te besluiten. Een terrein ter grootte ongeveer van den Haarlemmermeerpolder zal daaraan worden toegevoegd.

Toen in 1877 de omliggende waterschappen voor de droogmaking van de Wieringermeer concessie hadden gevraagd en het werk met bijrekening van rente op ongeveer 26,8 miljoen was begroot, werd gerekend dat een bedrag van minstens 6 miljoen zou worden verstrekt uit de openbare kas en wel met het oog op de indirecte voordeelen, die voor de gemeenschap uit de aanwinst van grondgebied zouden voortvloeien. Naast

die voordeelen, valt te wijzen op de besparing, die op het onderhoud der bestaande zeedijken langs de droog te leggen watervlakte zal worden verkregen en op het voordeel dat het eiland Wieringen met den vasten wal zal worden verbonden, waardoor de afzondering, waarin zijne bewoners tot nu toe verkeerden, zal worden opgeheven en de welvaart op het eiland zeker belangrijk zal toenemen.

Het werk beschouwd als onderdeel van het plan der Staatscommissie.

Beschouwt men het voorgestelde werk als begin van uitvoering van het groote, door de Zuiderzee-vereëning voorgestelde en door de Staatscommissie aanbevolen plan, dan impliceert het eene wijziging van het werkplan der Staatscommissie, en valt te onderzoeken, of die wijziging de kosten van het geheele werk al dan niet hooger zal opvoeren.

Te dien aanzien moge het volgende worden overwogen.

Volgens het werkplan der Staatscommissie zou de afsluiting der Zuiderzee en de achtereenvolgende droogmaking der vier ontworpen inpolderingen een tijd van 33 jaren vorderen. De afsluitdijk zou in het 9de jaar gereed komen, waarna de droogmaking van de noordwestelijke, zuidoostelijke, zuidwestelijke en noordoostelijke polders achtereenvolgens in het 14de, 24ste, 28ste, en 33ste jaar zou worden voltooid, en de grond in die polders respectievelijk in het 17de, 27ste, 31ste en 36ste jaar na het begin der werken voor den afsluitdijk zou worden uitgegeven.

Volgens het gewijzigde werkplan zal met de droogmaking van den noordwestelijken polder in het 4de jaar kunnen worden begonnen en zal die in het 7de jaar voltooid worden, terwijl de grond in het 10de jaar zal kunnen worden uitgegeven. Onderstellende dat reeds in het 8e jaar zou worden begonnen met de verdere uitvoering van het plan der Staatscommissie, en wel allereerst met het maken van den afsluitdijk Wieringen—Piaam en de daarmede in verband staande werken, dan kan de afsluiting van het IJsselmeer in het 16de jaar voltooid zijn. Aan het einde van dat jaar zal dus dezelfde toestand zijn verkregen als bij uitvoering van het werkplan der Staatscommissie, een toestand n.l. waarbij de afsluiting voltooid en de grond in den noordwestelijken polder drooggelegd en voor uitgifte gereed is. De droogmaking van de drie andere polders zou dan geheel onder dezelfde omstandigheden kunnen geschieden als volgens het werkplan der Staatscommissie, met dit verschil alleen, dat, aangezien met het maken der meerdijken van den zuidoostelijken polder niet kan worden begonnen, voordat de afsluiting voltooid is, de droogmaking van dezen polder eerst in het 29ste jaar, die van den zuidwestelijken polder in het 33ste jaar en die van den noordoostelijken polder in het 38ste jaar voltooid zal worden, en de gronden in die polders eerst respectievelijk in het 32ste, 36ste en 41ste jaar na het begin der werken zullen kunnen worden

Aanleg van een gedeelte van de afsluiting der Zuiderzee en indijking en droogmaking van de Wieringermeer.

uitgegeven, zoodat het geheele werk vijf jaren langer zal duren dan volgens het werkplan der Staatscommissie.

De Staatscommissie nam, als Bijlage XXI van haar verslag, eene berekening op, waaruit blijkt, dat, indien de uitgaven van het geheele werk bestreden worden uit eene 3,5 pct. geldleening, rente op rente daarvan ten laste van het werk worden gebracht, en de leening wordt afgelost uit de opbrengst van den verkoop der drooggemaakte gronden, bij een gemiddelden op-

brengst van f 1620 per H.A. de geldleening in het 36ste jaar geheel kan zijn afgelost en zelfs nog een overschot van ruim 2 millioen gulden zal overblijven. Deze rekening schijnt het meest geschikt om de gevolgen van het werk uit een zuiver geldelijk oogpunt te overzien en het is niet zonder belang den invloed na te gaan, die de voorgestelde wijziging van het werkplan der Staatscommissie op de uitkomst dier rekening zal hebben.

BEREKENING VAN UITGAVEN EN ONTVANGSTEN (uitgedrukt in millioenen guldens) van de indijking en droogmaking van den noordwestelijken polder (Wieringermeer) met daarop volgende afsluiting van de Zuiderzee tusschen Wieringen en Piaam, en droogmaking van de drie andere door de Staatscommissie ontworpen polders, wanneer de uitgaven bestreden worden uit eene 3,5 pct. geldleening met berekening van rente op rente, en de leening wordt afgelost uit de opbrengst van de drooggemaakte gronden, daarbij eene waarde van f 1620 per H.A. aannemende.

J A A R.	UITGAVEN.		ONTVANGSTEN.		Totaal opgenomen bedrag.	OPMERKINGEN.
	voor het werk.	voor renten. ¹⁾	uit verkoop van grond.	uit leening.		
1	4	0,140 ¹⁾	—	4,140	4,140	
2	5	0,320	—	5,320	9,460	
3	5	0,506	—	5,506	14,966	
4	4	0,664	—	4,664	19,630	Indijking en droogmaking van den noordwestelijken polder.
5	2	0,757	—	2,757	22,387	
6	1,3	0,829	—	2,129	24,516	
7	1,3	0,904	—	2,204	26,720	
8	5	1,110	—	6,110	32,830	
9	6	1,359	—	7,359	40,189	
10	6,5	0,698	26,730	7,198	20,657	
11	6,5	0,950	—	7,450	28,107	Begin van de afsluiting Wieringen-Piaam.
12	7	1,229	—	8,229	20,657	
13	11,5	1,674	—	8,229	28,107	Verkoop gronden in den noordwestelijken polder.
14	6	1,943	—	7,943	36,336	
15	3,5	2,133	—	5,633	49,510	Schadevergoeding aan de visscherij.
16	6	2,418	—	8,418	57,453	
17	5	2,678	—	7,678	63,086	Begin droogmaking zuidoostelijken polder.
18	5	2,947	—	7,947	71,504	
19	5	3,225	—	8,225	79,182	
20	6	3,548	—	9,548	87,129	
21	5	3,847	—	8,847	95,354	
22	5	4,157	—	9,157	104,902	
23	5	4,477	—	9,477	113,749	
24	4	4,774	—	8,774	122,906	
25	4	5,081	—	9,081	132,383	
26	6	5,469	—	11,469	141,157	
27	6	5,870	—	11,870	150,238	Begin droogmaking zuidwestelijken polder.
28	7	6,320	—	13,320	161,707	
29	7	6,786	—	13,786	173,577	
30	7	7,269	—	14,269	186,897	
31	6	7,734	—	13,734	200,683	Begin droogmaking noordoostelijken polder.
32	6	2,657	158,760	8,657	214,952	
33	6	2,960	—	8,960	228,687	Verkoop gronden in den zuidoostelijken polder.
34	5	3,239	—	8,239	78,584	
35	3	3,457	—	6,457	87,544	
36	2,5	2,104	44,615	4,604	95,783	Verkoop gronden in den zuidwestelijken polder.
37	2	2,248	—	4,248	102,240	
38	2	2,397	—	4,397	62,229	
39	—	2,481	—	2,481	66,477	
40	—	2,567	—	2,567	70,874	Verkoop gronden in den noordoostelijken polder.
41	—	—	78,408	—	73,355	
					75,922	

¹⁾ In navolging van de Staatscommissie, met welke berekeningen het hier geldt eene vergelijking te maken, is van de ongunstige veronderstelling uitgegaan, dat het geheele bedrag in eenig jaar aan het werk te besteden, op 1 Januari van dat jaar zou worden uitgegeven en dus over het geheele jaar rente vordert.

Zoo is bijv. de rente in het tweede jaar berekend op 3 1/2 pct. van de som in het vorige jaar opgenomen ad f 4 140 000, vermeerderd met het bedrag van 5 millioen, dat verondersteld wordt op 1 Januari van het tweede jaar te worden uitgegeven, te zamen f 9 140 000, waarvan 3 1/2 pct. is f 319 900, rond f 320 000

Blijkens deze berekening zal ook bij de nieuwe werkwijze ten slotte een overschot van ruim 2 miljoen gulden worden verkregen en zal dus de wijziging in het werkplan geen verandering brengen in de financiële gevolgen van het geheele werk.

Er valt hierbij intusschen op te merken, dat in bovenstaande berekening de droogmaking van den noordwestelijken polder in rekening is gebracht voor het hoogere bedrag van de daarvoor opgemaakte nieuwe begroting, zijnde 22,6 miljoen gulden, en de oppervlakte van den te verkoopen grond in dien polder is aangenomen op 16 500 H.A., terwijl in de rekening der Staatscommissie hiervoor 18 500 H.A. werd gesteld. Indien daarom, voor eene meer zuivere vergelijking, het door de Staatscommissie gestelde bedrag voor de opbrengst der gronden in den noordwestelijken polder wordt aangehouden en voor de droogmaking van dien polder in rekening wordt gebracht het bedrag der door de Staatscommissie voor de droogmaking van dien polder zonder afsluitdijk opgemaakte begroting, zijnde 21,4 miljoen gulden, dan sluit de nieuwe rekening van uitgaven en ontvangsten met een overschot van ruim 16 miljoen gulden, zoodat feitelijk, door het nieuwe werkplan te volgen, een aanmerkelijke bezuiniging op de kosten van het geheele werk blijkt te kunnen worden verkregen, wat trouwens te verwachten was, daar het renteverlies op de uitgaven voor de afsluiting bij het nieuwe werkplan over een zevental jaren minder in rekening kan worden gebracht.

Wanneer men na de voltooiing van den noordwestelijken polder niet dadelijk tot het maken van den afsluitdijk Wieringen-Piaam zou willen overgaan en dus eerst later tot de uitvoering van het volledige plan der Staatscommissie zou willen besluiten, zou dit geen invloed hebben op de gegeven berekening, aangezien de uitgaven voor de droogmaking van den noordwestelijken polder volgens het nieuwe werkplan, zijnde 27 à 28 miljoen, nagenoeg door de opbrengst van drooggemaakte gronden in dien polder worden gedekt en dus geen rente voor die uitgaven op de onderneming blijft drukken.

Men heeft intusschen bij eene beoordeeling der gegeven cijfers wel in het oog te houden, dat volgens het gewijzigde werkplan de afsluiting der Zuiderzee eerst in het 16de jaar, dus zeven jaren later dan volgens het werkplan der Staatscommissie zal tot stand komen en dat men dus de groote voordeelen van die afsluiting voor de waterverversching, de waterloozing en waterkeering van de omringende landstreek, alsmede voor het land- en scheepvaartverkeer, zeven jaar langer zal moeten derven. Hiervoor is in de bovenstaande vergelijkende berekeningen niets in rekening gebracht, zoodat zij enkel in het licht stellen dat de voorgenomen wijziging in het werkplan der Staatscommissie geen dadelijk financieel nadeel brengt.

Wijze van uitvoering.

Het ligt in de bedoeling, de uitvoering van de werken op te dragen aan den Rijkswaterstaat. Met het oog echter op de velerlei uiteenlopende belangen, die bij de uitvoering zijn betrokken en op de vele vragen van landhuishoudkundigen, hygiënischen en socialen aard, die zich daarbij en bij de verkaveling en verdere inrichting der drooggemaakte gronden zullen voordoen, achten de ondergeteekenden het gewenscht eene commissie in te stellen om de Regeering omtrent de verschillende punten van advies te dienen, aan welke commissie, waarin deskundigen op verschillend gebied zitting dienen te hebben, dan ook het doen van voorstellen omtrent de exploitatie der drooggemaakte gronden zal kunnen worden opgedragen. Ten aanzien van die exploitatie, wenschen de ondergeteekenden dus thans *noç* geen beslissing te doen nemen. Het is de bedoeling, dat de instelling der commissie van advies en de wijze, waarop zij zal werken, later bij Koninklijk besluit zal worden geregeld.

Besluit.

Op grond van het vorenstaande meenen de ondergeteekenden, dat op de aangegeven wijze uitvoering moet worden gegeven aan de reeds zoo lang hangende plannen.

Dat het in het algemeen belang gewenscht is den vaderlandschen bodem met ruim 16000 H.A. vruchtbaren grond te vergrooten, zal hier niet nader behoeven te worden uiteengezet. Er is reeds zóó menigmaal en zóó klemmend, en in de geschriften der Zuiderzee-vereeniging, en in het verslag der Staatscommissie, en in de Memorie van Toelichting bij het wetsontwerp van 1901, op het groote belang van deze uitbreiding van grondgebied gewezen, dat op dit punt niet nader behoeft te worden ingegaan.

Naar het oordeel van de ondergeteekenden is het nu tijd geworden om tot daden over te gaan en een eersten, zij het dan ook bescheiden en voorzichtigen stap tot uitvoering te doen, waarbij dan tevens nadere gegevens worden verkregen om te beoordeelen, of het groote plan der Zuiderzee-vereeniging in 'slands belang behoort te worden uitgevoerd.

De Minister van Waterstaat,
J. KRAUS.

*De Minister van Landbouw,
Nijverheid en Handel,*
J. D. VEEGENS.

De Minister van Financiën,
DE MEESTER.

Ontwerp voor de afsluiting en droogmaking van een Gedeelte der Zuiderzee.

Schaal 1 à 400,000.

Verklaring

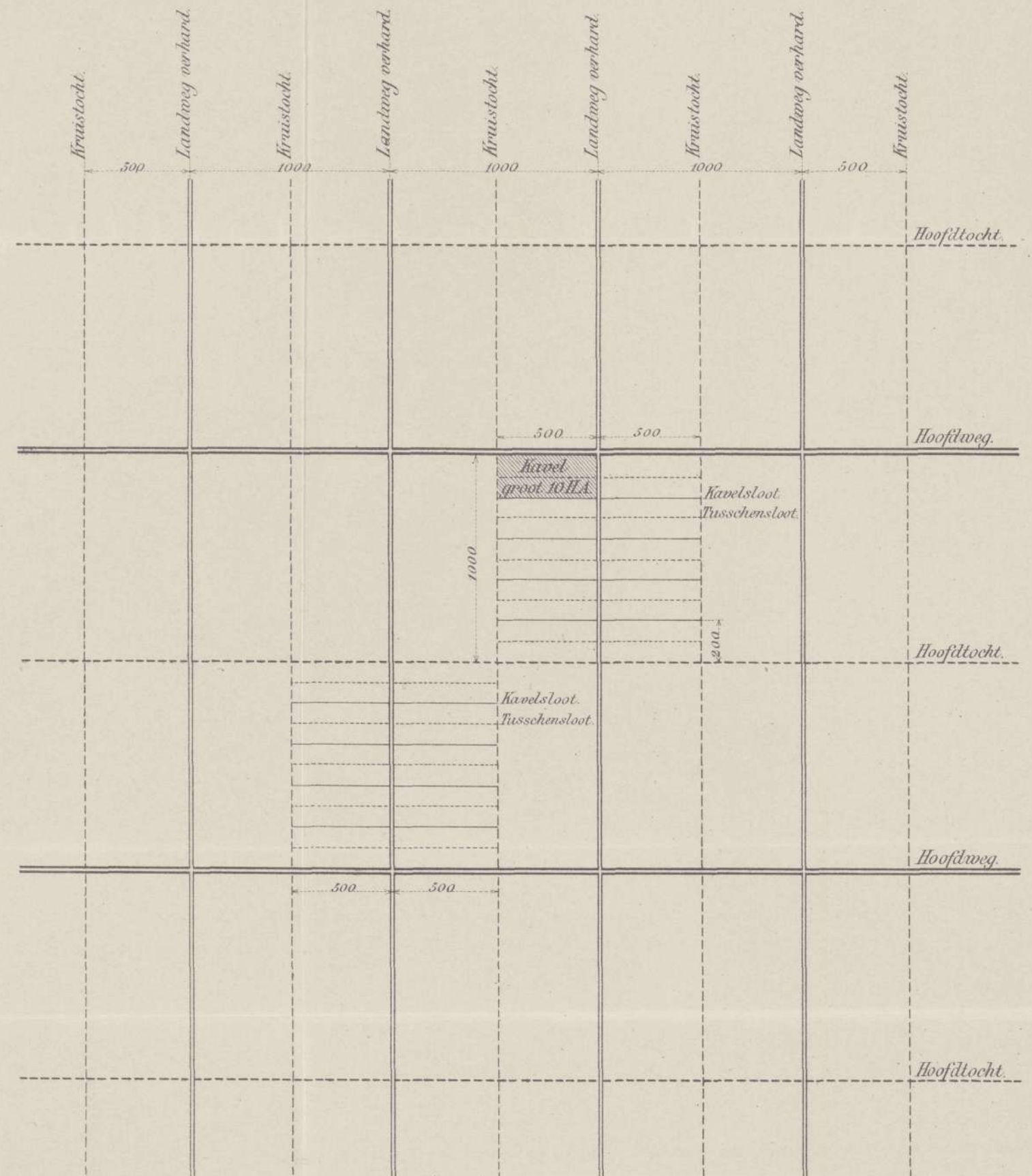
Leedijk.	Grens van een polderafdeeling
Spoorweg (bestaande)	Schutsluis.
Ringvaarten ter voorziening in de afwatering en Scheepvaart.	Schut- en uitwateringssluis.
Kanalen op polderpeil voor afwatering en Scheepvaart.	Stoomgemaal.
	Door de Staatscommissie ontworpen werken.

ONTWERPEN VOOR VERKAVELING VAN ZUIDERZEE POLDERS.

Schaal 1 à 25000.

Plan der Staatscommissie.

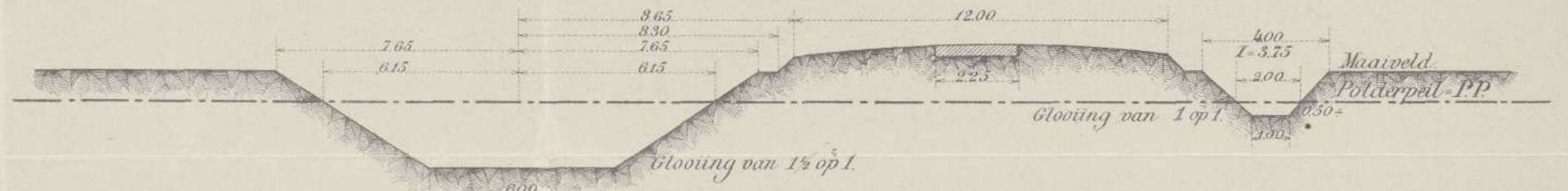
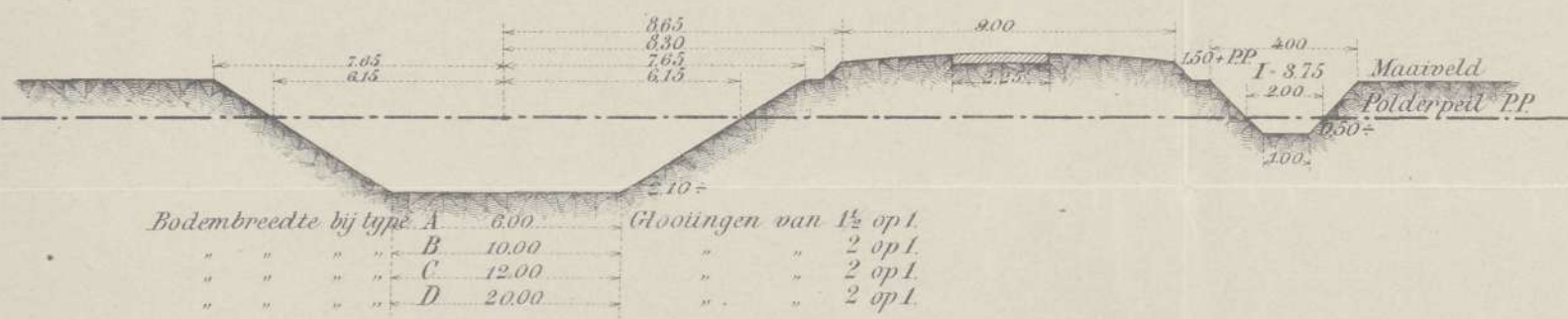
Plan der Commissie van Landhuishoudkundigen.

Scheepvaart- en toevoeikanaal met hoofdweg en wegsloot.

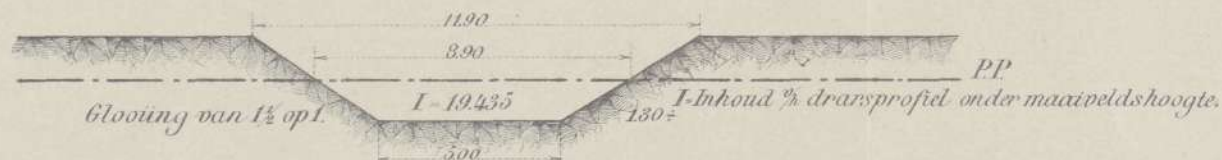
Scheepvaart- en toevoeikanaal met hoofdweg en wegsloot.

Dwarsprofiel type A tot D.

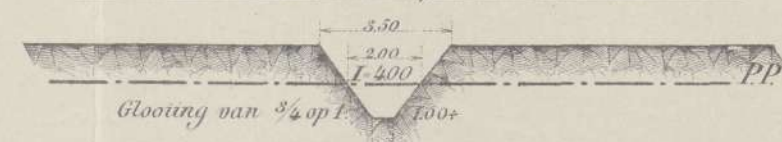
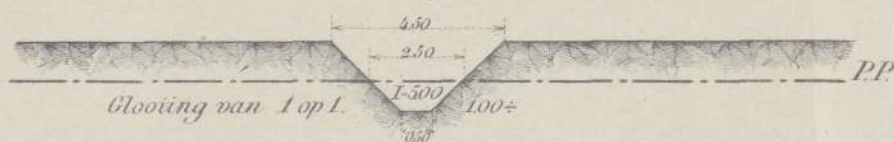
Hoofd- en kruisochten. Algemeen dwarsprofiel.

Hoofd- en kruisochten. Algemeen dwarsprofiel.

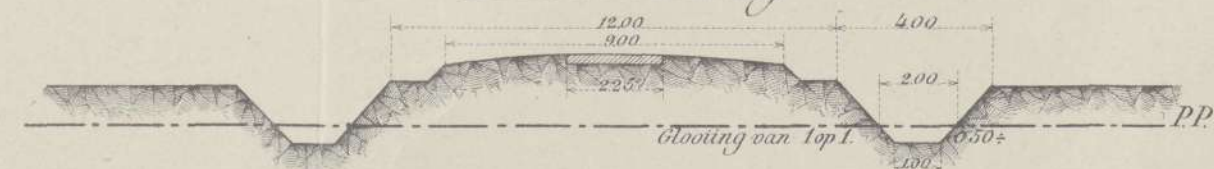
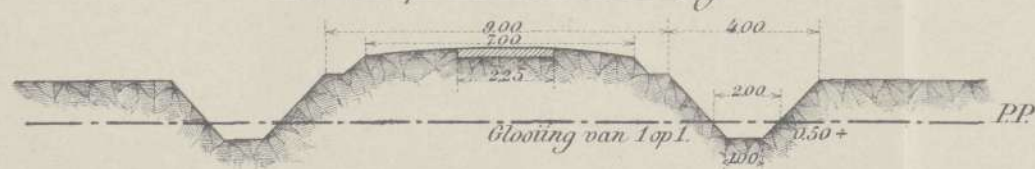
Kanaal- en klein- of tusschenloten.

Kanaal- en klein- of tusschenloten.

Land- of secundaire weg.

Verharde landweg.

Schaal 1 à 200.

Schaal 1 à 200.